

LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIENCIES

LA MISSIÓ D'ART A L'ARGENTINA

Si LA NOSTRA TERRA ha d'ésser un tornaveu que, després de recollir-les, escampi totes les manifestacions espirituals de Mallorca, no pot deixar de prestar atenció, i al dir atenció deim també cooperació cordial, al projecte, ja en plena floració i a punt de fruitar, que s'han llençat a desenrotllar dos periodistes mallorquins: En Joan Alomar i En M. Angel Colomar.

El projecte descansa sobre l'amplíssima base que és la pintura mallorquina, entenent per tal no solament la dels artistes nostres, sinó també, i tal vegada amb preferència, la de tants i tants de pintors no mallorquins, estrangers la majoria, que han fet la seva obra de cara al paisatge i a la llum de Mallorca.

Una exposició d'obres dels millors artistes que han passat per Mallorca—els noms d'Hermen Anglada, Joaquim Mir, Bernareggi i Cittadini són prou bona mostra—s'obrirà dins el mes de Juliol al Pavelló Nacional de Belles Arts de Buenos Aires, cedit pel Govern Argentí al Centre Balear, col·lectivitat en la qual trobaren des del primer moment els promotors del bell projecte la més fervent ajuda.

I aquesta exposició, base del projecte que els seus autors titulen "Missió d'Art", es completarà amb altres aspectes de la nostra vida espiritual per donar una visió integral de Mallorca.

Juntament amb el nostre paisatge—a través d'esperits tan diversos i cultivats—hi aniran la nostra literatura i la nostra llengua, representades per conferències sobre les grans figures de la poesia mallorquina (Costa, Alcover, Alomar) i la música pròpia que va deixar tan ben estudiada, tècnica i espiritualment, En Noguera, la tasca del qual continua avui, tan brillantment, En Baltasar Samper.

La significació i valor d'aquest projecte i l'entusiasme i fe que

hi han posat els seus promotors fan mereixedor que l'èxit coroni l'obra.

LA NOSTRA TERRA, fidel a la seva significació de no deixar sense ressò cap manifestació espiritual de Mallorca, saluda cordialment aquesta empresa de donar a conèixer la nostra ànima i el nostre paisatge a l'altra banda de l'ample Oceà.

LES TROBALLES DE LLUBÍ

Fa cosa d'uns tres mesos que un pagès de Llubí, treballant a la seva finca, trobà casualment, entre ceràmica trossegada, tres objectes de gran interès arqueològic: unes banyes de bronze que duen gravades unes garlandes de llorer florit, un mànec de bàcul o ansa de vas, del mateix metall, que representa un cap de bou bastant perfecte, i una llumeneta votiva de ceràmica amb inscripció en caràcters llatins. Aquests tres objectes foren trobats junts a un enterrament d'època indubtablement romana.

Coneixedors de la notícia anaren a Llubí alguns intel·ligents per examinar els objectes. Pertanyen a la mateixa sèrie de bronzes trobats a Costig cap allà el 1895 i que figuren actualment en lloc preferent en el Museu Arqueològic Nacional de Madrid, el quals no quedaren a Mallorca perquè entre totes les Corporacions de Palma no es pogueren reunir 3.500 ptes. que en demanava el propietari.

D. Bartomeu Ferrà va fer les gestions necessàries perquè els bronzes anassin a parar al Museu Nacional abans que a enriquir un Museu estranger, ja que, segons diu ell textualment en el "Bolletí de l'Arqueològica Luliana" (n.º 193, abril de 1896), el Museu provincial d'Antiguitats de Mallorca no duia camí d'organitzar-se, i l'any 1905 reuneix el Sr. Ferrà en una làmina d'aquell meritíssim Bolletí tots els bronzes dispersos de què es tenia notícia. Malgrat les apreciacions de Hübner, que diu que "les dades que poden suministrar les Illes Balears com estació primitiva dels pobles de la Mediterrània són de la més alta importància" i haver passat 32 anys, durant els quals, cada dia noves troballes es perden per sempre, el Museu provincial d'Antiguitats segueix sense organitzar-se. Quants d'anys han de passar encara perquè veus tan autoritzades com les d'En Ferrà, Hübner i altres dignes de tenir en consideració siguin escoltades per les nostres Corporacions?

El tresor arqueològic i artístic de Mallorca bé s'ho mereix. Avui, amb motiu de les recents troballes de Llubí, volem, des de les planes d'aquesta revista, cridar novament l'atenció dels qui podrien fer alguna cosa per conservar per Mallorca tants de tresors que la terra pròdiga ens ofereix i que nosaltres, per incúria o per ignorància, deixam fugir de les nostres mans.

P I C A - C A L D E R E S

UN buf de tragèdia esventà la tranquil·litat de la llar.

Un bell dia d'hivern, que el carrer era gai d'infants i tebi de sol i ric de pau, el pare tornà inesperadament d'Amèrica. Sa venguda, com un trebolí, esbrancà tot l'arbre familiar: la mare fugí sense temps de donar una besada a sos infants; les dues nines el mateix dia se n'anaren, una a ca la padrina, la gran a servir de teta, i En Nico romangué sol amb el pare dins la casa buida de rialles i besades.

On era la mare? on eren les nines? La vida era ben trista sense elles. Per què se n'anaren? per què no tornaven? Son discurs transparent d'innocència no atenyia una solució clara, i les respostes del pare, més que poc netes, eren molt térboles: sabien a mentida.

L'esperit del noi respirava una atmòsfera densa de malura, impalpable, invisible, com un paludisme d'enyorança.

El pare, de dies el deixava abandonat a la caritat del carrer, i de nits, mort de són, el traginava als caus leonins de la sort, on En Nico, per gràcia de Déu, s'acabava de dormir tirat com un farcell a un recó brut d'otomana o ajupit sobre una taula cerolosa. Mai se donà compte de sa traslació al llit; però sovint, endormissat i tot, sentia la fam mordent de sa mare, i somniava planyívolment: "Mareta, una besada!"

Un matí el pare el feu llevar més dejorn. Amb veu insinuant li digué que calia fer feina per viure. Des que era regressat, ell no n'havia fet brot, i la nit passada havia jugat el darrer cèntim. Maleïda sort!

—... anirem al Moll i picaràs calderes de vapor, i guanyaràs un duro diari.

—Sí, sí.

Ell no sabia què era picar calderes, però bé hi consentia. Allò era una mudança de postura incòmoda, el trenc de l'enervament qui l'emmalaltia d'enyorança.

El matí era plujós i fred, d'una tristor encomanadissa que

endolava els cors. La mar era invisible dins la grisor de la pluja, i el barcam s'esfumava en siluetes de boira. Un abrigall de cendra cobria la costa de secrets germinals.

Aquell dia començà En Nico la lluita per la vida pròpia i per la del gandul progenitor. Ajegut dins la caldera canonada, amb una piqueta feia saltar els sediments embossadors de sal i calç, a copets suaus, de volada curta limitada per l'estretor tubular, minvada encara pel gruix del cos. De tot d'una no hi feia mal estar; més tost s'hi gaudia d'una tebior grata qui incitava al treball. Poc a poc, però, la fumassa i la polsina ambient esdevenien asfixiadores, i l'immobilitat de jeia embalbava els membres en rampa dolorosa. "Ma mareta!" Allò era un suplici.

A migdia tenguè una hora d'esplai. Dinà amb son pare a un dels botigons del Moll, ple de descarregadors d'hulla, tot mascarats: en llur cara negra colpia desagradablement la vermellor dels llavis i la blancor de les dents.

Defora plovia perfidiosament, monòtonament.

Tornà a la feina amb molt gran repugnància. El departament de calderes li semblava ara una gruta infernal, il·luminada de grans llums fumosos, per on vagaven fantàsticament homes negres de pupil·les metàliques qui refulgien dins la blancor de l'iris. La claror espessa apilotava les tenebres pels recons i encletxes, com feres recollides a l'aguait d'una presa, i entremig de les dues calderes vistes de front qui es besaven enlaire i penjaven dins la fosca com un braguer de garganta negra, brillava el llombrígol de foc de la fornal encesa. Tot era mascarats i brut: solament els ulls dels homes feien impressió de coses netes. "Ma mareta, ma mareta!"

L'infant tremolava de basarda. Amb un coret de llentilla es ficà de bell nou dins el canó tètric i fosc com un budell, i es posà en feina.

A l'acabar el jornal estava las i retut. Quan vegé son pare volia abraçar-lo cercant empar; però ell el rebutjà:

—Alerta, que vas tot brut.

—Mon paret!

—Anem a ca nostra i te rentaràs.

Amb la roba remull d'humitat i suor, tenia un gran fred: a penes podia caminar.

Plovia. Els llums públics lluitaven amb la turbolença de l'aigua i la fosca creixent del vespre: dins les esferes de claror s'esbrinava la pluja en fils de cristall, i els bassiots clapotejaven de bombolles

d'argent. Les palmeres batudes per la pluja tremien totes de voluptat dolorosa, amb plors d'aigua i rialles de llum. Un tramvia elèctric, de rodes espurnejants, corria talment un insecte de peus de flama.

En Nico s'adalerava per seguir son pare i soplujar-se malament sota el paraigua. Sentia una gran plorera, un gran desig d'expel·lir tota sa pena resclosa, qui el fiblava amb agulló de necessitat.

Arribà a casa fet una llàstima. Quan dins l'alcova materna anava per a mudar-se la roba, se vegé de cos enter dins el mirall *de sa mare*. Ell mateix no es coneixia: cos i roba es confonien sota un tel d'engrut rossenc, format de rovell, sal i sutze de les calderes. No treia fesomia: els ulls escaldats i els llavis exangües donaven un gest grotesc a sa faç anònima. «Si ma mareta em veia...!» Ella tan remirada, qui quasi els turmentava de netedat i els menava com a reiets! Si semblava que del fons del mirall ella anava a guaitar, i en veure'l tan lleig se l'acabaria a besades, sense por de sollar-se, i les germanetes treurien el caparrí d'amagat i esclatarien de riure: «Aleï, que ets de lleig!» I ell les amenaçaria, puny clos, amb una ganyota còmicament terrible. Però el mirall no reflectia la silueta enyorada, i sa buidor se dilatava paorosament.

—Ala, ala, expedeix—li ordenà el pare amb veu eixuta.

Gairebé sense esma per a ventar-se, com més feia manco treia. El pare li aidava sense tranc ni manya, i amb prou feines només reeixiren a aclarir de color la cara, deixant-la tanmateix plena de llepades rogenques. L'esforç en va li feu revenir la pena i rompé en plors, retut de desconhort. Son pare l'agombolà amb més tendror fins a deixar-lo colgat. Fou el primer pic que s'adormí sense dir *Pare nostre* ni *Ave Maries*, ni solament senyar-se. Aquell vespre en Nico no rodolà pels recons de la taverna, però passà la nit tot solet, sense tèmer-se'n, dins la casa buida.

A l'endemà tornà al jornal, a l'aprenentatge de la vida.

Ja feia quinze dies que en Nico bregava de sol a sol amb l'incomoditat, l'engrut i la tuvina; però defensat ara amb un capot llarg de tela de sac, cenyit amb una corda, que es mudava en acabar el jornal, permetent-li de tornar a casa gairebé net. Tenia crèdit obert per menjar a un dels botigons del Moll, fins a dues pessetes diàries, i passava dies enters sense veure son pare. Mes, poc li feia. En arribar a casa, al vespre, mort de fadiga, se ventava, guaitava dins el mirall esperant sempre debades l'aparició meravellosa de sa mare, i resat i senyat, se colgava com tot un home amb un alt sentit de

responsabilitat: «He de fer bonda perquè no tenc pare ni mare». I als matins ja es despertava sol.

Un dia, quina engúnia i quina por! Li contaren que a *fora Mallorca* un pica-calderes era romàs tancat dins la butza del vapor, i quan se'n temeren, al retre viatge, ni solament se'n trobaren ossos. Tot el jorn En Nico treballà amb l'ai! al cor, cantant i picant fort per a fer-se notar, de por que l'oblidassin. Acabà la feina d'hora. Quan eixí defora aspirà en ampla alenada tota la bellesa del dia, tota la bondat de la vida, com si sortís escàpol d'un gran perill, i sentí un bombolleig d'alegria, lleugeríssim, dins el cor. La melangia habitual del noi s'evaporava dins la melangia immensa de l'horabaixa.

L'ombra capvespral invadia els baixos de la ciutat amb una dolçor acaronadora, i damunt l'ombra emergia la Seu, tota d'or, besada del sol colgant-se dins pavelló de cobalt i vels de lama transparent. La mar era llisa, amb lentes ondulacions de taronjat espectral qui morien llepant els peus de la murada. Una inefable suavitat de temperatura flotava dins l'aire en calma. L'hora era propícia a l'oci, el pensament s'esvolvava amb llangor infinita; tot desig defallia de quietisme enciser: pressentia's una nit esponsalícia d'ametlers en flor.

En Nico deixà el cassot, se rabejà a la font del Moll, i, massa prest per a sopar, prengué riba amunt, a veure la destresa d'un pescador de rall.

—Nico, Nico!

Tot el seu cos s'estremí. Bé coneixia ell aquella veu dolça i confortadora com un glop de cordial. A una redossa, mig amagada, sa mare el cridava radiant d'alegria. El minyó s'hi llançà impetuosa-ment, i es confongueren en una abraçada.

—Fill meu!

—Ma mareta.

Ella era jove i bella, de veu suavíssima i expressió mística. Besava el fill àvidament, transfigurada de passió:

—Estimadet meu! Fill del meu cor!

En Nico es sentia transportat dins el cel de l'amor maternal, i n'expressava la benaurança un sospir dolcíssim de «Mareta!», abraçat a ella, gelós de posseir-la tota exclusivament.

Un embalum se projectà damunt ells; un udol de fera els eixordà: «Mala dona!». Un cop de pedra badà el cap de la mare; un broll de sang caigué sobre el fill.

Braços de solidaritat empararen la dona en desmai, estenallaren el marit en fúria, agombolaren el minyó en esglai.

La mar era blava, d'un blau clar de mirall qui s'enfosquia allunyant-se fins al blau de tenebra. El cel era pur: del zenit d'òpal a l'horitzó sanguinós lluia tots el tons de l'espectre. I a l'entrelluu es confonien en estranya besada el crepuscle morent i la *tenebra* insadollable.

Epíleg: una *alta* a la Presó i una a l'Hospital.

En Nico passà la nit en pena i pesombre, agitat de crisis nervioses. A l'endemà, esvibronat de cos i adolit d'esperit, d'orde de l'Autoritat, ingressava a la Misericòrdia. Tot ell era una complanta amarga amb versos de singlots, d'on esclatava en broll cruent l'eterna oració del dolor:

—«Déu meu! Déu meu!»

SALVADOR GALMÉS

SONET

No basta el pa per confortar ma vida,
ni el sol per arborar ma joventut.
No calma el mar ma set inextingida,
ni el meu pit omple l'aire de salut.

El cor que sospirava no agombola
el goig de la ciutat ni son traüt.
No troba refrigeri, tota sola,
mon ànima dins l'alta quietud.

Amb els meus ulls pregons girats al cel,
com el Profeta que al desert vivia,
cerc a tota hora, amb infinit anhel,

en el desert del món, una claror,
i esper el corb que em porti cada dia,
com únic aliment, el pa d'amor.

MIQUEL FORTEZA PINYA

Impressions d'un viatge a Sicília

PEL seu caràcter insular, per la seva latitud i situació mediterrània, abans de conèixer la Sicília imaginativament em semblava que aquesta devia ésser com una Mallorca gran. Aquesta idea va esfumar-se ràpidament al trepitjar terra siciliana. La impressió que vaig rebre era ben diferent de la que m'havia forjada.

El paisatge, en aquella època, a ple mes de Febrer d'enguany, i sobre tot després de les abundoses pluges de la tardor i hivern darrers, donava la sensació d'ésser una terra de promissió; la montuositat terrosa amb els seus valls i comellars, tot terra, recoberts pels arbres i sembrats, la feia semblant a una immensa catifa de verdor, sense que es destaquessin clarament els diferents termes, com aquí a Mallorca.

La temperatura era suau, el sol mostrava netament la cara, com aquí a casa nostra, dins un cel net i sense núvols; però l'illa no somreia, em semblava que no sabia somriure com ho fa la nostra Roqueta; sobretot per la part de ponent, l'illa dona una sensació de tritesa i d'hostilitat especial. Aquells puigs recoberts per la verda sembradura que es succeeixen indefinidament, l'un darrera l'altre, vos donen l'impressió que vos trobau en mig d'un desert—perdonau la paradoxa—cultivat.

Els poblets es troben hores i hores separats uns dels altres; els habitants de la pagesia i dels llogarets traspuen misèria. Les dificultats per traslladar-vos d'un poble a l'altre, quan fugiu de les rutes del turisme internacional, són grosses.

La gent és un bon xic recelosa i poc xerradora, en el fons noble i hospitalària; la Sicília d'avui no es mereix del tot la fama que li ve d'altres temps: la *maffia* pot donar-se per esvaïda i la tranquil·litat i seguretat personal és completa.

Parlen sempre el dialecte sicilià, un dialecte enrevessat i mal d'entendre; l'italià sols el parlen per compromís, quan s'hi veuen obligats.

Des del punt de vista agrícola, la Sicília pot dividir-se en dues regions importants: la de les grans possessions o hisendes, que ocupa la part interior i un sector de la costa que mira a l'Àfrica, entre

Victòria i Mazzara, i la regió de la costa que ocupa la resta. En la primera de les dites regions els cultius predominants són els baixos: cereals, llegums i pastures. Per la part costera predominen, en canvi, els arbres.

Avui la Sicília es pot dir que es conra tota, no sempre bé, però al menys amb extensió; dels 25.700 kms. quadrats que comprèn l'àrea total de l'illa, la superfície dedicada a la producció agrària és de 24.300 kms. quadrats, lo que suposa el 94 %_o. Es digna de comparar-se aquesta dada amb la que es refereix a Espanya, de la qual, tenint una àrea de 50 milions d'hectàrees, tan sols es dediquen 20 milions al cultiu de secà, 1 milió 200 mil hectàreas al regadiu i 5 milions al cultiu forestal: en total 26 milions d'hectàrees productives sobre els 50 milions que formen el total.

El contrast entre la regió costera i l'interior de Sicília no radica solament en la diferència de cultiu, sinó també en l'aspecte social agrari. A la regió costera la propietat està bastant dividida i els contractes d'arrendament no són tan feixucs per al pagès; la vida aquí és millor per al treballador del camp, hi ha menys analfabetisme, la població és mes densa i està més repartida.

La regió de l'interior, la de les grans propietats, presenta un aspecte ben diferent: manca de camins, escassos nuclis de població i molt allunyats uns dels altres. Els pagesos i les seves famílies donen una impressió fonda de portar una vida miserable.

Es curiosa la següent estadística que em fou facilitada referent al repartiment de les terres a Sicília:

	Nombre de propietaris	Extensió total dels lati- fundis compresos dins l'agrupació
Possessions de 200 a 1.000 Hectàrees . . .	614	335.000 Hectàrees
Id. de 1.000 a 2.000 Id. . . .	103	140.000 Id.
Id. de 2.000 a 4.000 Id. . . .	51	130.000 Id.
Id. de més de 4.000 Id. . . .	19	103.000 Id.
TOTAL	787	708.000 Id.

Es a dir, que 787 individus estan en possessió de quasi una tercera part de la superfície total d'una illa de més de tres milions i mig d'habitants.

Afortunadament aquest estat de coses es va modificant, i això millora la qüestió social agrària.

A. MESTRE

LA VIDA HUMORISTICA

L'ADMIRACIÓ DOSIFICADA

QUAN el Dante escrigué la *Divina Comèdia* no va incloure entre els paorosos torments infernals els viatges *a forfait*, per ésser cosa desconeguda aleshores.

Fou una llàstima, perquè aquesta classe de viatges constitueix, sens dubte, una tortura horrible.

Encara que un tengui un aguant d'acer cromat i un esperit més serè que la gran piràmide d'Egipte, quan fa un mes que viatja en colla, acossat pels *cicerones*, i ha tingut, cada trenta segons, una nova visió artística reflexada dins la retina, que l'obliga a fer una frase d'admiració, pareix que no ha de fer res més que tòrcer el coll, com una viola marcida, i abandonar l'ànima a l'Agència de Viatges.

La naturalesa sàvia, emperò, ve a ajudar els pobres turistes amb la llei de l'adaptació al medi, i aquests, a força de constància i exercici, encara que entre grans patiments, acaben per resistir.

Els cervells dels pobres *turistes a forfait* pateixen durant molts d'anys el martelleig de dues o tres visions artístiques per minut i acaben, com es comprèn, per endurir-se i tornar-se insensibles a tota emoció estètica. Sols per l'inèrcia el pobre turista, trista víctima dels viatges *a forfait*, com un Ahsaverus modern, amb equipatge i *kodak*, continua travessant la mar, pujant i baixant dels trens i autos i aturant-se, el temps precís que li marquen els guies que l'acompanyen, davant els objectes que aquests mateixos guies li indiquen.

Davall aquesta crosta que envolta el seu cervell conserva el turista, no obstant, quelcom molt humà: el sofriment moral.

Hom deu fer qualque cosa per ell. La societat moderna, que ha format lligues per la protecció dels ocells i plantes, no pot deixar els turistes en aquest estat.

Sempre he opinat que es feia necessari acudir a auxiliar-lo; avui, després de lo que he vist, comprenc que la necessitat és urgent.

Jo vaig molt sovint per aquests carrers solitaris que envolten la Seu de Mallorca, tan evocadors de coses ja passades; i quan, amb els ulls de ma fantasia, esperava veure qualque vell canonge del segle XVII anant cap a la Seu, he vist una vella turista, mirant, com enlluernada, el portal d'una cotxera. Amb un llenguatge un poc híbrid i un poc ultraista m'expressà l'admiració que sentia vers les antigues entrades mallorquines. Amb la guia a la mà, donava xiscles d'entusiasme.

Quan guiada per mi, vint passes més envant, pogué admirar la vertadera entrada senyorial que ella creia haver contemplat pocs minuts abans, la pobre vella va ruboritzar-se, cosa que mai havia vist en una turista.

Tan prompte com mancà el guia a la pobre viatgera, ovella perduda d'un viatge *a forfait*, hagué de treure el vermell de la cara.

Es precis que editem guies dels nostres tresors artístics, escrites amb tota claredat. Per evitar semblants equivocacions i també per estalviar dubtes i donar comoditats a aquestes pobres gents, seria lloable que aquestes guies indicassin la dosi exacta d'admiració que un turista ha d'experimentar enfront dels monuments arqueològics. Per exemple: «Tal edifici. Tres passes endarrera, dues exclamacions (oh, ah, etc.) i una frase apropiada, com: Oh, la vella Espanya!»

I així el turista, sense vacil·lacions ni temors, podria extasiar-se, com és precis que ho faci tot viatger de dignitat, d'una manera racional, ordenada, prevista i, fins a un cert punt, científica.

Avui que ens trobam en els temps de les fabricacions en sèrie, aconseguiríem d'aquesta manera que l'admiració dels turistes, degudament dosificada, fos una cosa molt pròpia de l'època actual: l'admiració en sèrie també.

JOAQUIM VERDAGUER

TOT MIRANT I CANTANT

Al fort poeta N'ERIC MUCHART

ENCARA tenim sol per qualque estona.
És, però, un sol madur: té l'hora el caure
deliquiós, lentíssim, d'una verga
de pomeró, al pes del fruit purpuri.
Canigó—tot enlaire, per copsar-lo—
l'espera pantejant... ¡Oh sol benigne!
I ara, els ulls ho són tot: poetes, músics,
arquitectes, pintors... en un bell orde
de simple llum beata, quasi angèlic.
L'èsplèndid Rosselló em sembla un somni
miraculós dels ulls... ¡La vida és veure!
I encara tenim sol per bella estona...

Blau birbilleig... Un fil de mar... ¡Ta fibra
vibrant, oh cor marí de Catalònia!
I sobre el fil d'atzur, en llunyadança,
dues naus lilials s'hi fan l'aleta.
Davallen a l'abís, o bé es sublimen
seguint el vol de l'ideal *Assumpta*?
Què pensa, vora mar, aquell indòmit
xiprer? ⁽¹⁾ Ensuma el temps? L'anima el geni
dels oracles?... ¡Déu meu! i es volatitza
—com de místic anhel—la Santa Serra.
Serra d'or... Mar blavis... Xiprer hieràtic...
Oh Raça! Eterna és—com ells—ta fibra!

(1) De la miranda d'Elna se l'albira pensarós i solitari.

Ramells, ramells de Pasqua! Riuen, riuen
les fulles dels vinyets. I a la planura,
—que arriba fins a mar per a mirar-s'hi,—
formen llargues fileres piadoses
els ceps violentíssims. Sang i nervis
donaren gota a gota i fibra a fibra.
Ja revinguts, però, de llur martiri,
tornen sentir-se d'ells mateixos pròdigs.
I amb geste graciós que dissimula
l'epilèptic turment de llurs rabaces,
brinden al sol ramells de fulles tendres.
Oh ramellics de Pasqua! Riuen! Riuen!

I el sol ja toca neu a la muntanya...
Li reca d'aclucar-s'hi: Onsevulla
veu fluir mel de rosa per mil regnes...
I, entre ceps eucarístics, es perfilen
les arestes dels solcs, amb geomètric
paral·lelisme que l'esguard reposa.
Oh l'estriatge llur! Respira efluvis
de pau patriarcal i d'art hel·lènic:
les columnes sublimes d'un temple dòric
no donen a l'esprit més equilibri.
¡Ceres i Rut, de cara al sol, hi regnen!
I Flor-de-neu somriu a la Muntanya...

Talment, poeta insigne, vostra Musa.

MN. BARTOMEU BARCELÓ

El problema de les inscripcions ibèriques

EN el número de la revista "Investigación y Progreso" del primer de Febrer d'aquest any, el senyor Varela Hervias comenta el treball de D. Juli Cejador titulat "Ibérica I. Alfabeto e inscripciones ibéricas" publicat en el "Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria" (vol. IV, 1926, pàg. 130 a 225, amb 40 figures i dues làmines).

El senyor Cejador es proposà demostrar en el seu treball que per mitjà del vasco es poden interpretar, amb l'auxili d'un alfabet que explica, totes les inscripcions ibèriques fins avui reconegudes com autèntiques. És aquest treball el de data més recent entre els diversos publicats durant aquests últims anys sobre l'alfabet i idioma dels ibers; és també el més extens.

Entre els que escrigueren anteriorment o a l'ensem que el senyor Cejador, hi ha autors que han enfocat el problema de manera molt diferent. Els uns, entre els quals solament citaré el meu volgut amic i respectat mestre senyor Gómez Moreno ("Sobre los Iberos y su lengua". Homenaje a Menéndez Pidal. "De epigrafía ibérica: el plomo de Alcoy" en la Revista de Filología Española 1922 p. 341 i següents), es limiten, amb una modèstia potser exagerada en algun d'ells que podria abordar el fons de l'assumpte, a exposar sagaces observacions i comparacions, les quals, per bé que projecten llum sobre el problema, no pretenen resoldre'l de ple. D'altres, com el senyor Thayer Ojeda en el seu "Ensayo de traducción del plomo de Alcoy" i com després el senyor Cejador en el seu estudi citat, partint de bases poc experimentals, intenten explicar i donar per explicat l'ibèric pel llatí, pel català i àdhuc per l'irlandès (Thayer) o pel vasco (Cejador). I com que el fonament d'un i d'altre sembla ésser anàleg, és difícil determinar qui està en el cert, a menys que, i nosaltres atrevidament així ho creim, estiguin tots, sinó totalment, en part equivocats.

No conec prou irlandès ni vasco per poder seguir pas a pas —com ho ha fet el senyor Varela (així sembla deduir-se del seu

article) amb el treball del senyor Cejador—cap de les dues obres obres citades. Em propòs solament rectificar algunes de les asseveracions del senyor Cejador, relatives a les inscripcions monetals, malgrat que la meva ingnorància és manifesta en matèries d'iberisme i potser pequi d'immodèstia en creure entendre-hi quelcom.

Per basar el seu sistema el senyor Cejador es creu obligat a emprendre-se-les contra la interpretació que des de Delgado, Heiss i Hübner es dona a les inscripcions ibèriques que trobam en gran nombre de monedes d'argent i coure, i afirma, sense ni tan sols intentar explicar la seva afirmació, que cap d'aquestes inscripcions es refereix a nom de localitat; diu encara més: que algunes en caràcters llatins no expressen res en la llengua clàssica, i en cita algunes, equivocades sempre, que interpreta a la seva manera. Així parla de la inscripció ILDITVR ESNEG (jo llegesc ILDITVR GENSE girant la segona part, que està escrita al revés, la qual cosa no és rara en les monedes) que, completada per ell en ILDITVRRRI ESNEGO significa *font morta de llet* (?) i cita DETVMO SISIR (no veig manera de llegir *en les monedes* més que DETVMO o DETAV o DETA i SISIPO o SISIP o SIS) que tradueix *tenc llentia madura*; cita MVNI MIA (que supòs que és una falsa lectura d'una mala moneda de Carteya, on no es veuen aquelles paraules) que tradueix *coster suau*.

Ens sembla senzillament absurd que en monedes encunyades quan ja els romans dominaven a Espanya, on existien varies altres encunyacions coetànies (gregues, fenícies, libiofenícies, etc.) els epígrafs de les quals porten els noms de les seques d'on procedeixen, es puguin llegir epígrafs que no contenguin, bé el nom de la ciutat, bé, en certes emissions, noms de magistrats o, alguns cops, signes de valor o de sèrie. No trobam altra cosa en les monedes llatines coetànies o posteriors immediates a les ibèriques.

Que la rel de l'epígraf ILDITVRGENSE (supleixi's "municipi" o "ciutat") signifiqui en el fons quelcom relacionat amb *font morta de llet*, no m'atrevesc a negar-ho rotundament. Però és evident que aquesta inscripció, com les de ILVTVRGI i ILITVRGI (?) que presenten altres monedes, ens dona el nom del poblat que estigué prop d'Andújar, on existeixen avui les nomenades coves de Lituergo; així ho confirmen ruïnes, troballes de medalles i la identitat del nom, dada que hom no pot menysprear. És indubtable que molts de noms de localitats procediren, com encara avui succeeix, de paraules de particular significació; en el cas present alguna paraula relacionada amb *font* o amb *la mort* o amb *llet* va poder originar el

nom del lloc, però encara que no fos així, no és necessari afirmar, contra tota lògica i probabilitat, que els epígrafs monetals no indiquen noms geogràfics, per introduir el vasc en la interpretació de les llegendes ibèriques.

Encara, però, hi ha més. El senyor Cejador se les emprèn també contra les monedes bilingües, com les d'*Obulco*, *Empúries*, *Sagunt* (que no foren mai bilingües en la mateixa cara!) i *Celsa* (prescindeix, potser perquè provenen el contrari del que afirma, de les de *Gili*, *Osicerda*, *Saetabi* i alguna altra) i diu que en elles ni hi ha llegendes bilingües, ni la llegenda ibèrica diu el nom de la ciutat. Aquesta afirmació mereix ésser rebatuda per parts; està tan desproveïda de fonament com les anteriors. En primer lloc les inscripcions ibèriques d'*Obulco* són noms de magistrats (com es veuen en coetànies llatines) i *Empúries* i *Sagunt* tingueren altres noms ibèrics diferents de llur nom grec (vegi's la taula). Quant a gairebé totes les monedes bilingües, foren encunyades, com ho demostren llurs tipus i llur art decadent (V. A. Vives Escudero "La moneda hispànica"), en l'època de Sertori qui, com sabem, intentà fusionar a Espanya l'element romà amb l'indígena. La moneda local ibèrica hagué evidentment de passar a ésser de tots, de l'Estat, del país sublevat contra Roma; hagué d'ésser admesa pels habitants de totes les races, i s'explica fàcilment la seva inscripció bilingüe per haver de servir per a íbers i romans.

Després de donar com a destruït el significat de les inscripcions monetals, el senyor Cejador ens presenta un alfabet ibèric, el seu alfabet, amb l'auxili del qual desxifra totes les inscripcions. I en l'explicació d'aquest alfabet, prescindint de tot quant diu referent al seu origen (grec?, fenici?, autòcton?), trobam coses molt estranyes. Segons l'autor consta de 16 signes fonamentals (que com que són insuficients per llegir el plom d'Alcoy ha de completar amb altres que confessa que són evidentment grecs; com tots els del plom, crec jo modestament), la qual cosa el faria molt senzill si no resultàs que en el nombre tan escàs d'inscripcions que coneixem hi ha alguns d'aquests signes que han pres fins a 31 formes distintes (*a* i *s*), altres unes 20 (*tz*, *g* i *k*) i així tota la resta. Aquesta abundància de formes augmenta amb un gran nombre de nexes (20, apunta l'autor) sense comptar amb altres formes que anomena degenerades: "no hallo—diu—nombre mejor para explicar algunas formas que suponen un desconocimiento completo del *valor ideológico* de los signos y embarullan un tanto el sistema en alguna región".

Tots aquests signes poden anar afectats per la *jucla*, anàloga a l'etiòpica, que col·locada en molt distintes posicions, multiplica els signes gairebé fins a l'infinit. En resum, el quadre comprèn tants de signes que, més que altra cosa, sembla haver-se format especialment per estudiar les inscripcions interpretades, donant *a priori* als seus signes aquesta o aquella valor. Es penós de veure on pogué portar inconscientment la mania del vasc a tan talentós i expert escriptor que tant hem d'admirar quan no està ofuscat.

Tornant a les inscripcions de les monedes, en podem treure un alfabet. Delgado, Heiss, Hübner i molts d'altres abans que ells ho intentaren i seguint llurs normes es pot formar quasi per complet. Partint de primer de les monedes bilingües de *Saetabi*, *Gili*, *Oscerda*, *Celsa* (v. el quadre) i aprofitant després aquelles en què, essent indubtablement d'igual seca, apareix la inscripció adés en llatí, adés en ibèric (*Calagurri*, *Turiaso*, *Segobriga*, *Ercavica*, *Iliberi*, *Ilerda*, *Bilbilis*, *Iluturgi*, *Cascantum*, *Castulo*, entre altres) es pot formar un alfabet en què hi tenim fins a 16 sons: 6 vocals o semivocals, 1 labial, 2 guturals, 3 sibilants i 2 líquides que poden veure's en el quadre. Trobam en aquest alfabet, encara que poques, algunes confusions de signes: *i* per *e* en *Saetabi*, *e* per *a* en *Celsa* i una certa analogia entre *o* i *u*; això deu respondre a petites divergències de pronunciació d'alguns noms de ciutat entre ambdues llengües.

Les monedes ens han donat, doncs, amb poc esforç, un alfabet, al quals sols manquen, en realitat, dues lletres *m* i *n* que, per desgràcia, no es trobaven compreses en cap dels epígrafs estudiats. Però no resulta impossible, ni tan sols difícil, de trobar-les: la *n* sobretot. Prenguem l'epígraf tan conegut de les monedes que es troben en la regió emporitana (v. el quadre) i que corresponen, com és sabut de tothom, a una ciutat ibèrica bessona de la grega, anomenada pels historiadors romans *Indica*. Transcrita la llegenda amb ajuda de les valors conegudes llegirem: U?DK, on es troben representades dues de les tres consonants llatines. Solament manca la *n*, representada, doncs, pel segon signe de la inscripció. De la mateixa manera deduirem la *n* d'altres epígrafs (del d'*Alavona*, per exemple). D'una manera anàloga s'ha pogut trobar el signe de la *m*. Si prenem una de les monedes que tan abundants són als voltants de l'actual Osma, llegim amb l'alfabet USA?U, on falta sols donar la valor de *m* al quart signe per llegir el llatí *Uxama* (v. el quadre).

Completant l'alfabet així obtingut, amb les variants no excessivament nombroses, que es presenten en el mateix lloc de llegendes

EPIGRAFS CITATS

↑↑↑↑<↵<↑	EMPORITON	↵ϕ∧↑↑∧	Ercavica
▷▷↵↵	SAGVNT	↑↑∧ϕ↑↑ϕ	Iliberi
↵▷↑↑↑▷	SAETABI	↑∧↑◇X	Ilerda
↵∧↑	GILI	↑↑↑↑↑(↵)	Bilbili
↑↵↵<▷◇	OSIcerda	↑↑◇↑[▷↵?]	Iluturgi
<∧↵↵	CELSa	∧↑↑∧X	Cascantum
∧↑↑∧ϕ↑(∧↑)	Calagurri	∧↑◇↑↑	Castulo
▷◇↑▷↵↑	Turiaso	↑↑↑↑↑	(Alavona)
↵↵∧↑↑(↵)	Segobriga	↑↑↑↑↑↑(↵)	(Uxama)

ALFABET

↑ Calagurri, Saetabi,	}	A	X Ilerda	}	T, D
▷ Turiaso, Saetabi			◇ Iluturgi		
↵ Segobriga, Ercavica	}	E	△ Turiaso	}	T
↑ Gili, Ilerda, Bilbilis, Calagurri, Turiaso, Ercavica, Iluturgi			↑ Saetabi		
↑ Iliberi	}	I	↑ Saetabi, Segobriga, Turiaso, Cascantum	}	S, X
↑ Osicerda, Uxama, Iluturgi, Ercavica			↑ Castulo		
↑ Bilbilis, Segobriga	}	O U V	↵ Celsa, Bilbilis	}	S, Z
< Celsa, Osicerda			∧ Gili, Celsa		
< Celsa	}	B	↑ Iliberi, Ilerda, Bilbilis, Calagurri, Iluturgi	}	L
∧ Calagurri, Ercavica			▷ Osicerda, Iluturgi		
∧ Cascantum	}	K	ϕ Iliberi, Turiaso	}	R
↵ Gili, Iluturgi			↑ Calagurri, Ercavica		
∧ Segobriga, Calagurri	}	G	◇ Ilerda, Segobriga	}	N
◇ Osicerda			↑ (Indica, Alavona)		
		T, D	↑ (Uxama)		M

idèntiques per altra part (vegin-se Delgado i altres, ja que no tenim mitjans materials per representar aquelles variants) arribarem, a mida que coneguem millor la geografia antiga i els *noms locals* a assenyalar la seca de cada moneda.

I ara, unes quantes paraules per acabar aquest malgarbat article.

No discutim, ni tan sols intentam discutir, que l'ibèric no tingui afinitat amb el vasc, però ens negam a admetre com a cert l'al·fabet proposat pel senyor Cejador i, àdhuc que l'admetéssim, no podríem assentir a la seva afirmació que és impossible atribuir a localitats determinades les monedes ibèriques. Moltes d'elles tenen ja atribució certa i ho hem intentat per a altres, atenent a similitud de noms i a dades arqueològiques; potser gosarem algun dia donar compte dels nostres treballs. Exceptuant-ne un parell de dotzenes, es pot assenyalar avui la posició de cada seca que va emetre monedes ibèriques, en la seva major part monedes militars, com encertadament assenyala en la seva obra el senyor Vives, qui, malauradament, prescindi de tota interpretació de les seves llegendes.

LLUÍS FERBAL

(E. P. TRAD.)

Excavacions a Santa Maria del Camí

A darreries del gener de 1833 (no 1844, com equivocadament he vist escrit) un home que cavava una vinya del terme de Santa Maria del Camí trobà, a una profunditat d'uns cinquanta centímetres, un bell paviment de mosaic. La vinya era de la finca Son Fiol, que, per haver estat propietat de la Comunitat d'Agustins (ho era encara aquell any) és més coneguda amb el nom de Ca's Frares, situada a uns 4 quilòmetres de l'anomenada vila i gairebé tota ella a dins el seu terme, vora el d'Alaró, a redòs de la Muntanya. El paviment descobert pel cavador era incomplet: sols quedaven d'ell interesantíssims fragments, els quals, si els consideram idealment units, no sumen gaire més de la tercera part de l'àrea total de la basílica cristiana de la qual, sens dubte, era artístic i ric ornament. No quedaria rastre d'aquesta afortunada troballa si amb diligència digna de tota lloança no hagués tret de tot lo descobert un dibuix amb escala D. Alexandre Sureda, gravat pel prevere Mn. Llorenç Muntaner, donant clara idea de les variades orles i dibuixos amb figures representant escenes bíbliques, i de les dimensions del paviment. Tenien els fonaments de l'edifici del qual aquest formava part, incloent lo que devia ésser l'àbsis, 17'80 metres d'ample, aproximadament, i estava dividit en tres naus, com clarament ho demostren dues rengleres de cinc basaments de columna per banda que es marquen en el gravat, en el qual hi ha indicat amés altres dos basaments de columna vora el de l'esquerra, cinc sepultures orientades sens orde, i la grossària de les pedretes que componien el mosaic de marbres del país de colors blanc, groc, vermell, blavós i negre. Va aparèixer també un capitell de marbre blanc ornamentat de pàmpols i raïms, executat amb delicadesa. Aquest capitell es conserva en el Seminari de Mallorca, essent per ventura lo únic que queda del casual descobriment referit de la vinya de Ca's Frares.

Prop d'un segle ens allunya d'ell. No consta que ningú sàpiga on anaren a parar els fragments de mosaic, i, malgrat els anys

transcorreguts, pareix que tampoc ningú no s'ha preocupat mai de lo que pugui haver-hi amagat davall terra als entorns del lloc on el cavador anònim trobà uns restes arqueològics tan interessants per a la història del cristianisme a Mallorca. No fa molt de temps, però, que a alguns amics ens mogué el propòsit de fer unes excavacions a fi d'aclarir qualque cosa més relacionat amb les troballes que breument he contat. De Madrid estant, D. Josep Maria Conrado, intel·ligent Conservador de la Reial Armeria, conseguí a favor seu la corresponent R. O. autoritzant les excavacions, mogut per igual desig que els qui, per altra banda, a Santa Maria, conseguíem el permís necessari del propietari de Ca's Frares, D. Bernat Mesquida, qui el concedí amb generositat digna del nostre agraiement. Amés del Sr. Conrado, estam interessats en la modesta empresa: Mossèn Joan Vich, entusiasta recercador de la història de Santa Maria del Camí, D. Bartomeu Simonet i D. Josep Verd, batle i metge, respectivament, de la mateixa vila, tots amics de qualsevol obra de cultura, i el que escriu aquestes línies. Cal dir quin és el comú desig de tot cinc? Aportar un petit servei a la història de Mallorca ensems que oferir a la nostra illa, en primer lloc, lo que tal volta tenguem la sort de trobar.

Les excavacions se realitzen ja fa alguns dies. No era massa fàcil decidir on convenia començar-les, perquè en el dibuix i gravat dels senyors Sureda i Muntaner del qual abans hem parlat (tant d'agrair per molts de conceptes) no es feu constar l'interessant detall de la situació i orientació dels murs de l'edifici que contenia el paviment. Sols un testimoni oral de segona mà ens assenyalava, i encara aproximadament, la seva situació. Malgrat això, el primer dia d'excavar foren descobertes unes sepultures. Sense entrar en detalls, aquestes, així com altres més que en rengleres han anat sortint en dies successius, no són uniformes en la seva construcció, si bé totes tenen de comú ésser per a un sol cadàver, cavades en el subsòl i tan modestes, per dir-ho així, que ni una dada, ni una inscripció tenen; sols en una hi ha una creu en relleu feta en el mateix material que la cobreix. Tanquen moltes de les tombes lloses de pedra morta sense obrar, damunt les quals sol haver-hi un bloc de formigó d'uns 0'15 m. de gruix.

Trobades aquestes sepultures, aparegueren un murs creuats que podia lògicament sospitar-se eren els de la basílica que havia contengut el mosaic; però ben prest s'hagué de rectificar aquesta suposició, si bé corresponen, sens dubte, a una important edificació

prop de la basílica, puix els fonaments d'aquesta han estat descoberts darrarement a la vora amb molts dels basaments de columna i amb les cinc sepultures sens ordre assenyalades en el gravat fet l'any 1833. Ran de la basílica s'han trobats restes d'una altra petita edificació que ben bé pot ésser el baptisteri; per dins la terra que amagava aquella, infinitat de pedretes soltes que pertanyien al mosaic, i per tot arreu restes de ceràmica, gairebé tots incomplets, inclús d'argàrica.

No és hora d'entrar en més minuciositats referents a aquestes excavacions, de les quals no pretenim donar per ara més que una lleugera nota als lectors d'aquesta revista. És prest, tanmateix, per fer sòlides hipòtesis, ja que un seriós estudi les haurà de precedir. Lo que, però, cal fer constar des d'ara és que aquests restes arqueològics—mosaic, tombes i edificacions—pertanyen, amb seguretat, a uns temps del Cristianisme ja molt avançats, entre els segles VI i VIII, i més probablement, tal volta, VI i VII. Ho demostren el capitell i la creu de relleu marcadament bizantina, així com el mosaic trobat pel cavador, que recorda perfectament altres mosaics bizantins. No és probable que fos construït en el segle V, durant les incursions vandàliques, ni tampoc abans, puix si bé en el segle IV, a un temps en que l'Església tenia ja llibertat, comencen a ésser substituïts els símbols com a elements decoratius per escenes bíbliques, sovint de paral·lelisme entre l'Antic i el Nou Testament (lo qual—com diu Peraté—devé una llei de l'art cristià) és de creure que no fou a son començament, sinó a un temps més tardà, que arribà a Mallorca aquesta evolució de l'art del mosaic, o sia en els anys que la nostra illa va estar sotmesa a l'Imperi d'Occident, després de la conquesta feta per Belisarius.

En quant a lo que més en concret era aquesta basílica voltada d'enterraments, difícil és encara contestar. Seria tal volta *cella memoriae* d'un cementeri cristià? Estava aquest edifici lluny de poblat o s'estenia vora ell una importat població? Són preguntes que acudeixen al pensament, però que no ens atrevim a contestar encara.

DAMIÀ VIDAL

RESUM DEL TRIMESTRE

CAL reconèixer que les darreres setmanes han estat fructíferes per a la vida intel·lectual i artística de Catalunya—aquesta vida cada dia més intensa i més puixant.

Els esdeveniments importants s'han succeït amb tanta freqüència que resulta gairebé impossible recordar-los tots; és millor donar una visió de conjunt i prescindir dels detalls concrets.

Potser el que més ha sobressortit han estat els tres concerts del Strawinski, no sols per la indiscutible vàlua d'aquest músic prodigiós (del qual ha parlat molt encertadament en aquestes pàgines Mossèn Thomàs en el número de maig) sinó també per l'actitud adoptada pel nombrós públic que va assistir-hi.

Fa temps, quan l'Strawinski va venir a Barcelona per primera vegada, el nostre públic va adoptar una posició de *snob*. La segona vegada va mostrar la seva disconformitat amb l'estètica novíssima del meravellós compositor: posició provinciana. Ara, però, s'ha comportat dignament, ha aplaudit, s'ha compenetrat amb les obres (malgrat ésser verament difícil assimilar "Le Sacre du Printemps" a una primera audició) i ha demostrat la seva suficiència i el seu bon gust modern: és a dir, ha adoptat una posició intel·ligent i comprensiva.

Aquesta evolució del nostre públic val tot lo del món i ens ha produït una satisfacció que difícilment podríem expressar si no és manifestant que ens fa encara més grata la tasca d'escriure per a ell i sometre'ns al seu judici, car poc després d'haver aplaudit l'Strawinski anava als concerts de l'Orquestra Pau Casals commemoratius del Centenari de Schubert i mostrava l'elasticitat del seu gust i de la seva sensibilitat. Un cas ben poc freqüent i ben esperonador.

La benemèrita agrupació simfònica que duu el nom del nostre gran violoncel·lista ha retut un generós homenatge a la memòria del delicat músic teutó donant a conèixer algunes obres seves que encara no havien arribat a casa nostra, com la intensament emocionant Missa Solemnis, que té una significació capdal dintre la producció de l'autor de "Rosamunda" i de la "Simfonia Inacabada".

Així com els concerts de Strawinski ens han deixat una forta sensació de severitat clàssica, els del Centenari de Schubert ens han portat un alè romàntic, suau i apassionat.

I un alè romàntic, una embranzida de passió, ha donat a l'escena catalana (tan gris, tan poca-solta de vegades) el drama "La Llotja", de Millàs-Raurell. Aquesta obra era ja força coneguda dels lectors de "La Revista", on havia estat publicada, però no havia passat encara pel control de la representació teatral. Tothom coincidia en reconèixer-li una gran teatralitat, una gran puixança emotiva. Tots, però, es varen quedar curts. En veure-la a l'escena, semblava una obra nova: més forta, més emocionant, més teatral. "La Llotja" és una obra que guanya un cent per cent amb la representació. Fou un esclat d'aplaudiments, un èxit sorollós, una vetllada memorable. Potser no s'havia estrenat cap obra d'una tal força de suggestió d'ençà de les estrenes d'En Puig i Ferrer. Encara que es tracta de produccions molt diferents, l'apassionament que hi ha en els tres actes de "La Llotja" em varen fer pensar en "La Dama enamorada". No pot dir-se que hagi significat la revelació d'un gran dramaturg; en bona justícia, cal dir que ha estat la confirmació d'un dels prestigis més legítims de la joventut intel·lectual catalana, car el senyor Millàs-Raurell ja tenia abans d'ara una fama ben guanyada.

De teatre hi ha hagut altres novetats importants: principalment, la representació en català de "Les ratés" de Lenormand, traducció d'En Carles Soldevila i Pous i Pagés (molt ben conseguida.)

També té un gran interès el manifest vibrant i juvenívol d'uns quants artistes que s'han abanderat sota el títol de "Teatre d'Orientació". Proclamen la decadència del teatre català actual (i tots hi estem d'acord, amb això) per propugnar la necessitat de divulgar el millor teatre estranger contemporani i cercar per al nostre un camí, una orientació. Sembla que el propòsit no trigarà gaire a veure's realitzat, car ja compten amb els mitjans necessaris. A "La Veu de Catalunya" del 12 d'aquest mes es pot llegir un llarg article que informa sobre aquesta qüestió.

La Fundació Bernat Metge va celebrar el seu àpat anual. Es varen pronunciar importants discursos i tots els assistents es varen encoratjar mútuament per tal de continuar, amb el mateix encert que fins ara, l'obra d'incorporació a la nostra llengua de les valors clàssiques universals.

S'ha iniciat la publicació de dues col·leccions literàries que sembla que assoliran una gran importància: la Col·lecció *A tot vent*, dirigida per En J. Puig i Ferrer, que es proposa publicar traduccions de molts autors internacionals (ja ha donat "Manon" de Prevost, i anuncia entre altres "Crim i Càstig" de Dostoiewski) i la Col·lecció de *Contes i Novel·les*, filial de "La Nova Revista", que ha publicat un volum molt interessant de Josep Pla: "Cartes de Lluny".

Ha fet molt de soroll l'anunci de la publicació d'un diari català catòlic que s'anomenarà "El Matí". Respecte de la seva orientació circulen notícies prou vagues. Hom no sap ben bé si serà més català que catòlic o a l'inrevés. S'ignora també si la seva publicació serà o no favorable per a Catalunya, car sembla que més aviat produirà efectes dissolvents que no pas altra cosa. Seria llastimós que, en una hora com la que estem vivint, encara ens vinguessin amb bromes els mateixos de casa nostra!

S'ha retut un cordial i merescut homenatge al pintor Maurici Vilumara. Malgrat ésser molt diferent la sensibilitat de la nostra generació de la que predominava fa cinquanta anys, tothom s'ha adherit a aquest homenatge, que és alhora un afectuós remerciament a l'home que ha dedicat tota la seva vida a enaltir les arts pictòriques catalanes.

En Vilumara és gairebé un supervivent dels inicis de la nostra Renaixença. Ell ha vist el començament i l'evolució d'aquest prodigiós moviment cultural. L'homenatge que se li ha fet té, a més a més, una gran valor simbòlica, i ens fa desitjar per a d'ací cinquanta anys una Catalunya tan superior a la nostra com la d'avui ho és respecte de la Catalunya del temps d'En Vilumara.

F. V. B.

LITERATURA RETROSPECTIVA

VIDA DELS ANIMALS (*)

PER L'ARXIDUC D'AUSTRIA LLUIS SALVADOR

(1911)

PER mi protegida, la vida dels animals es desenvolupa lliurement dins el territori de Miramar.

Encara que hi havia moltes genetes, de les quals n'agafarem qualcuna diferents vegades, i molts de marts, que sovint vèiem botar damunt les ausines prop de la carretera, hi havia bons esbarts de perdius que ara casi casi han desapareguts morts pels caçadors, que a lo que pareix foren pitjors que els marts i que les caçaven amb reclams i escopetes de dins les barraques.

Dins els boscs hi havia abundància de tords tot d'una que començava l'hivern, atrets per l'oliva del camp veïnats i més tard per la llenrisca de la garriga. Els caçaven molt a coll, homes i dones, i agafaven també mètleres, i feien llàstima aquells animallets tan guapos, que en els nostros països, on fan el niu, fan pagar una multa de cent pessetes si n'agafen un; emperò aquí els miren com a perjudicials, per l'oliva que mengen, i no pensen en els cucs que destrueixen. A vegades agafaven també grívies, que són més grosses, i tords saiarts, més petits, amb ses ales un poc rotges. I no es contentaven amb els colls, sinó que a Son Ferrandell ademés posaven lloses an els tords, amb un cuc dedins, i n'agafaven molts. A vegades en els colls agafaven també cegues, que en petit nombre acostumen també venir d'hivern; solen ésser ximples i se les veu pasturar per dins el bosc com a gallinetes.

Els pobres ropits i les titines eren més respectats per lo petits; i pensar que també an aquests animallets, prop de Sóller, los cacen amb visc!

(*) Del llibre "Lo que sé de Miramar".

A Miramar, al manco, els aucellets eren respectats, a no ésser que algun atlotet, d'amagat, els caçàs l'estiu d'abeurada.

Alguns pinsans i gorrions passen allà l'hivern i hi fan el niu.

En general no abunden molt els aucells, perquè falten les llavors (blat i ordi) pels granívors i llocs pantanosos aptes per la cria dels cucs pels insectívors.

Tampoc venen molts aucells de pas, a no ésser aquells que venen a fer aquí l'hivernada, i és que l'Illa està massa dins el golf; els aucells emigrants mostren preferència a resseguir lo més possible les costes. Si són els estornells, clares vegades se'n veuen: van en esbarts i fan una parada d'una nit per seguir allavors el viatge cap al Nord.

Guàtleres i tórtoras en venen poques i clares, lo mateix que els agrons (*Nicticorax*); aquests darrers solen reposar damunt les penyes, ran de mar, per prendre després al vol vers el Nord.

Clars són els engana-pastors (*Caprimulgus*) dins l'estiu.

Les orenelles de penyal (*Hirundo rupestris*) queden aquí a l'hivern, i en les diades bones es veuen voletejar ran de les coves. Quan torna la primavera serviran a qualcú, antes d'hora, d'esperança de veure arribar les vertaderes oronelles portadores de l'estiu.

Els trenca-pinyons (*Lexia Balearica*) han augmentat, a causa d'haver augmentat també els pins; i és un gust, hora-baixa, el sentir-los cantar amb aquell cant tan senzill i al mateix temps tan dolç.

Els corbs (*Corvus corax*), els quals fan el niu dins les timbes més ferestes, van a parells.

Lo que un temps es veia eren moltes milanes. Casi sempre voletejaven, fent cercles, damunt la carretera; ara passen mesos sense veure-ne cap. I la milana blanca (*Nephron pecnopterus*) feia el niu dins la cova, damunt allà on està Nostra Senyora de Gràcia, del Puig de Randa; i a Menorca se'n veien casi damunt cada barraca, però ara les han perseguides molt i fugen cap a les timbes més llunyanes.

Els falcons reials, que abundaven molt i un temps es criaven i ensenyaven a Miramar, ara escasegen, i lo mateix els xoriguers.

Solsament els voltors, quan fa fret, baixen fins ran de les cases i es sent el remorós batre de les seves poderoses ales, com el remoreig de paumes de fasser.

Les rates saiardes (*Myoxus nitela*) són rares les que es veuen: no n'he vistes més que un parell.

Un temps hi havia molts de conills i feien molt de mal a les

vinyes de l'Estaca; els vàrem perseguir amb fures: en teníem tres i eren molt ximples.

Llebres m'han dit que n'han vistes a vegades dins La Pedrissa, però conills no n'hi veuen p'enlloc.

Cada any es deixa veure per una quinzena de dies el peix mulà o caixalot. Clares vegades va un tot sol: són regularment dos o tres junts, i es veu també la gran columna d'aigua que alcen, o una gran sabonera que formen quan puguen a flor d'aigua, i llavors desapareixen de sobte, capficant-se. No fa molts anys, prop de Banyalbufar, un amb un cop de coa va fer girar una barqueta i hagueren de sortir nedant els qui hi anaven dedins. Prop de Sóller n'agafaren un que la mar havia tirat, i encara tenc part de l'espina i de les costelles, que poren servir per fer cadires. Es solen entretenir per aquests paratges anant i venguent ran de la costa, a vegades molt aprop a causa de la molta fondària que hi ha.

Els delfins abunden molt i sovint fan malbé les xerxes dels pescadors.

Dins les coves, prop de la Cala de Deyà i de la Foradada hi havia vells-marins, i jo he conegut un qui era regent de l'Audiència de Palma que n'havia morts set. També D. Pere Gual hi solia anar a caçar-ne. Posaven una xerxa grossa davant la boca de la cova i allavores hi anaven a fer-los por, i quan sortien els vells-marins els rebien a escopetades. Es servien de les pells per fer-ne bosses de tabac.

Els corbs-marins tenien a la Foradada el seu fort, i quan es feia hora-baixa venien en esbarts a dormir-hi. Feien el niu dins les covetes de les timbes, i si un passava ran-ran de terra en una barca, era un gust veure-los com des dels seus amagatalls es tiraven a la mar, capficant-s'hi, i tornaven sortir a certa distància estirant els seus llargs colls. Els joves eren tan ximples que casi es deixaven tocar, i a vegades nedaven un bon bocí ran de la barqueta. Més nombrosos eren els esbarts de virots, tant que a vegades la mar a redols negrejava de tants que n'hi havia; i moltes eren també les gavines grosses (*Larus argentatus*) que cada any feien el niu damunt la Foradada. Venen dins l'hivern als alts a menjar oliva. Quan fa vent de guergal fort volen molt altes, ses ales corvades com a fauçons, que un casi no les reconeix. Van en grans esbarts i fan cercles molt amples, casi com si fossin falcons, un damunt l'altre i un dins l'altre. A mils eren les velzies que volaven ran dels penyals quan hi havia ombra i pujaven i davallaven fent mils

de cercles. Pareixia que tota aquella terra estava dedicada an els aucells que allà es sentien protegits. Com a primer de tots ells hi ha una àguila (*Pandion haliaëtus*) que feia i encara fa, cada any, el seu niu just damunt l'ull de la Foradada, punt inaccessible que ha triat pel seu objectiu. Es un gust veure-la pescar quan es tira, com si fos una pedra que caigués del cel, dins la mar, i aficant-se davall l'aigua se'n du un peix gros entre les seves ungles

De vegades, quan fa fred i hi ha hagudes grans tempestats a l'Atlàntic que los fan penetrar dins el Mediterrani, arriben els *Mormon fratercula*, i els pobrets són molt ximples. Una vegada en vaig veure un estol de catorze que s'entretengueren per espai d'uns quinze dies entre la Foradada i el cap de Sóller.

E L S L L I B R E S

LA "FUNDACIÓ BERNAT METGE"

*Els darrers llibres publicats: "De la natura"
(vol. II), de Lucreci; "Poesies", de Càtul.*

PER sisena vegada s'han reunit en sopar commemoratiu els elements intel·lectuals que, baix el munífic mecenatge de Francesc Cambó, estant aixecant aquest magnífic monument de la nostra llengua que es diu la Fundació Bernat Metge.

La versió dels autors clàssics—llatins i grecs—al català és una prova de la perfecció aconseguida per la nostra llengua; i la participació que té Mallorca en l'empresa és també una prova de solidaritat racial i lingüística.

A més d'ésser mallorquí el Director de la F. B. M., En Joan Estelrich, han ajuntat el seu nom i el seu esforç a aquesta bella tasca d'enriquiment de la nostra llengua noms tans prestigiosos com Gabriel Alomar, Llorenç Riber, Salvador Galmés, Guillem Colom, Joan Pons, Miquel Ferrà. L'aportació és realment encoratjadora i sobrera perquè pugui quedar bé Mallorca.

Aquesta sisena commemoració, presidida, com les anteriors, per Cambó, ha tengut una gran significació per l'ampliació del pla de treball que a l'ombra de la F. B. M. es proposen dur a terme els elements votats a l'obra incorporativa dels clàssics a Catalunya.

L'obra de la F. B. M. ha arribat al màxim que s'esperava en quant a difusió, fins al punt d'haver-se esgotat l'edició bàsica dels 19 primers volums.

Dins aquest any es projecta completar la quarta sèrie, de la qual han aparegut ja els dos primers volums: "De la Natura" (vol. II.), de Lucreci, i "Poesies", de Càtul.

L'obra iniciada pel malaguanyat Joan Crexells—la versió de Plató—es continuarà tot seguit, després d'haver guardat un any de dol a la memòria del docte hel·lenista.

La F. B. M., d'acord amb la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, acabarà la preparació de l'Onomasticon, l'imprimirà i tot d'una que sia possible es farà el diccionari elemental llatí-català, de gran utilitat per als treballs posteriors.

A més, per aplegar tots els treballs de la Fundació—apart de les versions—, es començarà l'edició d'una revista, "Humanitats", de la qual en sortirà un fascicle cada trimestre a partir del pròxim 1929. Es aquesta una obra que, per la contrastació d'estudis i per les aportacions pròpies i externes, serà de gran eficàcia per la tasca a venir d'aqueixa gran empresa.

Es dedicarà un homenatge, ben guanyat, a Joan Crexells; es milloraran, si cal, les edicions de la Fundació, deixant-les a l'altura de les millors estrangeres, ja

que l'atenció que a aquella es dedica es cada dia més exigent, i es prepararà la commemoració del Milenari de Virgili, que s'escau el 1930.

Referent a altres empreses d'alta cultura relacionades amb la F. B. M., cal esmentar les següents:

La publicació d'un volum sobre Art ibèric pel professor Bosch Gimpera.

La inauguració de la Biblioteca Hebràico-Catalana, per a la qual hi ha preparats dos volums, les versions dels quals han fet En Millàs-Vallicrosa i En González-Llubera.

La tasca de la Fundació Bíblica Catalana, a la qual ens referirem en una nota publicada en un quadern anterior d'aquesta Revista.

I, finalment, una obra monumental, en fascicles, sobre l'Art de Catalunya, que serà quelcom extraordinari pel seu contingut i la seva presentació.

Dirigirà aquesta publicació En Folch i Torres i en seran els autors En Duran i Sempere (retaulles de pedra gòtica), Mn. Gudiol (vidres catalans), Folch i Torres (pintura romànica), Josep Pijoan (art romànic) i Puig i Cadafalch (arquitectura).

Paral·lelament a aquesta obra (que es publicarà en cinc edicions distintes: català, castellà, francès, anglès i alemany) es publicarà una revista que serà per a aquella lo que "Humanitats" per a la F. B. M.

El pla és gran, va prenent amplitud a mida que es van superant les fites fixades al principi i quedarà com un grandios monument intel·lectual, que coronarà l'esplèndida florida editorial que dona avui Catalunya.

* * *

El primer tom de la sèrie IV de la Fundació, suara publicat, és el volum II de *De la Natura* de Lucreci, traduït pel Dr. Balcells i revisat per Carles Riba, professor a la F. B. M.

Aquest segon volum—el primer va ésser el tom inicial de la Fundació—comprèn els llibres IV, V i VI de l'obra de Lucreci.

Coneguda ja la versió del primer volum no cal afegir ni una paraula per a jutjar la tasca del Dr. Balcells.

El segon tom de la sèrie IV són les *Poesies* de G. Valeri Càtul, traduïdes pel Dr. Joan Petit i el Ll. Josep Vergés, que són, juntament amb les senyoretetes Trepat i Saavedra—qui traduïren Ovidi—, col·laboradors nous formats ja pels professors de la F. B. M.

Les *Poesies* del poeta veronès, que visqué dins la primera meitat del segle anterior a J. C., van precedides d'una Introducció signada per Joan Petit.

Càtul, l'obra del qual, sense ésser autobiogràfica, és tota plena de la pròpia vida, és un poeta docte, coneixedor de la literatura anterior a ell, així dels autors romans com dels grecs i posseïdor de gran habilitat per la composició poètica.

En la seva obra, vivíssima, es transparenten els seus impulsos més íntims: amor, amistat, ira; però té també moments de fonda emoció davant la natura, moments de tristesa solemnia i suggestius: d'aquesta mescla en surt la seva producció.

Es un poeta d'influència preponderantment alexandrina, lligat, per la part més considerable de la seva obra, a Cal·límac i també a Safo.

Ja en la antiguetat fou tingut Càtul en gran estima; poc després de mort, ja Varró i Corneli Nepos el citen, possant-lo aquest al costat de Lucreci.

Horaci, tot i planyent-se que la gent llegís Càtul, l'imitava en els metres i en l'esperit d'algunes sàtires, i també Virgili rebé en la seva primera època l'influència del poeta veronès.

Des dels primers escriptors cristians—llevat una al·lusió feta per Rateri, Bisbe de Verona, a final del segle X—no es tornà a parlar de Càtul fins al començament del segle XIV, que fou descobert a Verona un còdex de Càtul; però a partir de llavors aquell silenci secular es tancà i la fama del poeta no s'ha perduda més.

Per a l'edició de la F. B. M. s'ha seguit en gran part el text de Lafaye, i quant a l'ortografia la de l'edició de Postgate, havent-se cercat per a la traducció la major exactitud dins las possibilitats de l'idioma, preferint no traduir alguns passatges grollers si no es podien substituir per eufemismes.

El volum de *Poesies* ha estat revisat pel Dr. Balcells i per Carles Riba, els dos adscrits, des del principi, a la Fundació.—R.

HA sortit "La descoberta d'Amèrica", de R. Carreres Valls, amb documentació nombrosa i gravats i reproduccions d'alt interès. Es tracta en aquest volum de les gestes nàutiques i les descobertes de Ferrer, Colom i Cabot. Porta un pròleg den Lluís Ulloa.

ACABA de sortir, publicat per l'"Enciclopèdia Catalunya", el segon tom de l'"Escultura moderna catalana" del crític d'Art Feliu Elias. Així com el primer tom tractava de la història de l'escultura catalana, en el segon es fan estudis crítics i biogràfics de cada escultor.

"EN Peret", llibre per infants amb dibuixos gentilíssims de l'autora Lola Anglada, és una meravella pel text i per les il·lustracions. Encar a Mallorca el nodriment intel·lectual dels nins sol fer-se a base de revistes i publicacions barroeres, per desgràcia, com el T. B. O. i coses per l'estil. Caldria per part dels pares que no oblidassin l'aspecte estètic en les lectures dels menuts.

EL darrer volum d'"El nostres classics" és l'obra famosa de Fra Anselm Turmeda "Disputa de l'Ase" coneguda fins ara per una traducció francesa. El text original no és conegut en no ésser alguns fragments: *Profecia de l'Ase* i la *Declaració* o glossa d'aquesta profecia. La versió reeixida, lo mateix que la introducció, ha anat a càrrec d'En Marçal Olivari, i té aquella cert regust arcaic molt escaient, havent servat en els versos reconstruïts en llenguatge antic, l'estil de Fra Turmeda en els "Bons Amonestaments" i "Cobles de la divisió del regne de Mallorca".

Com a nota curiosa du en la portada un dibuix del sepulcre en el qual es suposa és enterrat a Tunis el frare mallorquí qui després de sa apostasia prengué el nom d'Abdallah.

Qualque passatge assats escabrós recorda el Decameró. Per les subtileces dels raonaments del diàleg entre Fra Anselm i l'Ase i per la celebritat de l'autor la valor de l'obra és la d'un document literari medieval de primer orde.

PEL nostre col·laborador Mn. Antoni Pons foren publicats en el "Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana" dos sermons lul·lians inèdits de Mn. M. Costa i Llobera, dels quals se n'ha fet apart un tiratge reduït en un follet que conté un Pòrtic i una nota preliminar al segon sermó per Mn. Pons.

El primer, dedicat al panegíric del Beat Ramon Lull, fou pronunciat l'any 1892 i el segon, de sa conversió, ho fou l'any 1893, ambdós a l'església conventual de Sant Francesc.

La coneixença i admiració que tenia el gran poeta vers l'obra lul·liana fan d'aquests sermons una bona aportació a la bibliografia dedicada a la figura gegantina de les nostres.

"NERTO,, , versió catalana de Guillem Colom

LA «Biblioteca Literària» de l'Editorial Catalana acaba de llençar al públic una nova versió, en vers català, de «Nerto», de Frederic Mistral, deguda a la ploma del nostre paisà i jove poeta En Guillem Colom.

En el pròxim número de la nostra Revista parlarem més detalladament de la traducció esmentada. Ens sigui permès només en el present felicitar el nostre amic per la novella obra duita a terme.

"CONCEPTÉ ACTUAL DE LA PATOLOGIA EXTRAPIRAMIDAL,, , pel Dr. Joan I Valentí

AMB el títol que encapçala aquestes línies, el nostre estimat amic, el Dr. Joan I. Valentí, ha publicat en un opuscle i en català correctíssim la conferència que donà en el Col·legi Oficial de Metges de Balears el dia 24 de març del present any. L'esmentat treball que uneix a son valor de divulgació científica l'alt interès que ofereix la matèria tractada, acaba amb una extensa llista de les obres consultades per l'autor que constitueixen una sòlida garantia de la solvència científica del distingit conferenciant.

"MALLORCA VISTA POR JOSÉ M.ª SALAVERRÍA,,

ACURADAMENT editat en forma de follet per «Un mallorquíu amigo de Salaverría» s'han donat al públic profusament, perquè puguin servir de propaganda turística de la nostra terra, els articles que fa alguns anys escrigué el popular escriptor esmentat.

Acampanya l'obra un ben traçat i escaient pròleg del President del «Foment del Turisme», Sr. Comte de Peralada.

"ROUND ABOUT ANDORRA,, , per Bernard Newman

ACOSTUMATS a veure com els llibres i guies estrangeres desfiguren la fesomia del nostre país (Mallorca n'és massa sovint la víctima) ens plau fer notar el llibre «Round about Andorra» (A l'entorn d'Andorra), de Bernard Newman—Londres 1928—, estudi complet de la petita República fet amb justesa i sense prejudicis per l'autor.

RECULLS DE FORA

Gonçal de Reparaz (fill) ha publicat en el "Diario de Barcelona" dos articles destinats a donar a conèixer els dos mapes mallorquins que posseeixen els Marquesos de Vivot i els Comtes de Ribas.

Després de fer constar que sols resten a Catalunya dues cartes, la de Gabriel de Vallseca (1439) i una altra de Joan Olives (1658), detalla les que pogué examinar en aquesta Ciutat.

La primera és un pergami (una pell sencera) de 99 x 62 cm., bastant ben conservat; no porta data, ni nom d'autor, però per les seves característiques sembla ésser de les darreries del segle XVI o començaments del XVII. Comprèn tota la conca mediterrània (mar Negre, inclòs) i les costes atlàntiques des de Canàries fins a Jutlàndia. La toponímia és una mescla de castellà i català.

Ofereix major interès l'altra obra cartogràfica. Porta una llegenda que diu: "Vicentius Prunes me fecit in civitate Maioricarum Anno Domini Nostri 1600". Fins fa pocs anys era desconegut Vicents Prunes (que En Reparaz suggereix si podria ésser fill del cartògraf Mateu Prunes) i aquesta és la segona obra que se li ha trobat. Es un atlas de 29 x 40 cm. i té quatre fulls.

Entre tots quatre contenen, poc més o menys, la mateixa extensió de mars i costes que el mapa precedent; el dibuix és ben fet i la cal·ligrafia feta amb cura, la qual cosa prova l'habilitat del seu autor en aquestes matèries.

De l'abundosa producció cartogràfica de Mallorca sols aquests quatre mapes continuen en el seu país d'origen. Tota la resta emigrà a l'estranger, puix que aquí no se n'havia fet cas.

La *Revista de Catalunya* en el n.º 46, sortit recentment, porta també aquest estudi: "Els Cresques" (La cartografia catalana medieval), per Gonçal de Reparaz (fill).

Per tractar-s'hi d'un estimat amic nostre ens plau reproduir alguns fragments d'un article que amb el títol de "L'Homenatge de Mallorca a En Baltasar Samper" i signat per Joan Gols aparegué a l'important diari barceloní «La Nau» del 14 del corrent:

«Diu un vell aforisme que ningú no és profeta a la seva terra. Tanmateix quan les profecies esdevenen realitats tangibles, la pròpia terra és la primera a plànyer les errades, si és que n'ha tingudes, o bé a fer pública ostentació de la joia que fins aquells moments havia romàs secreta.

En el cas que avui ens ocupa, però, no es tracta pas de rectificar o de

plànyer errades. Aquesta vegada és el poble generós que ha honorat com mereixia l'art d'un fill seu, absent des de molts anys: El poble de Mallorca al mestre Baltasar Samper.

Molts dels nostres lectors, en llegir el nom del nostre estimat amic, es mostraran sorpresos, malgrat conèixer, en certa manera, el mestre Samper.

En els nostres temps estem acostumats a que l'exercici de les professions d'ordre artístic vagi acompanyat, amb una insistència enutjosa, d'una propaganda desenfrenada gairebé sempre suspecta, a base de gazetilles i de solts oficiosos; deguts, com és de suposar, a aquella plaga de paràsits de l'art, els quals, ultra lucrar-se de l'exercici de llurs instints, empren sovint enganyosament el gest elegant dels mecenes.

El mestre Baltasar Samper fa molts anys que exerceix la seva noble professió entre nosaltres. Les seves tasques han estat remarcades sempre pel més alt interès estrictament artístic i pels èxits més significatius. Tanmateix la seva honradesa artística i la seva humilitat, potser excessiva, han fet que el seu nom no sonés entre el gros públic, tal com ocorre amb altres, els títols del quals són prou inferiors.»

Després d'unes breus notes biogràfiques del mestre Samper acaba amb els següents paràgrafs:

«Les obres musicals d'En Baltasar Samper no són, certament, gaire conegudes; i no ho són per les raons que al començament d'aquestes línies hem esmentat. Tanmateix els nostres cantaires inclouen el seus "lieder" en llurs programes i el nostre Orfeó Català fa ja bastant de temps que ens ofereix l'avinentsa d'assaborir algunes obres seves a veus mixtes, les quals cal qualificar de meravelles de finor i de tècnica.

Remarquem, però, que les obres d'En Samper si bé es caracteritzen per la modernitat més colpidora, són completament absents de tot transcendentalisme. En Samper no fa la música de cara a la galeria.

L'Associació *Bach per la Música Antiga i Contemporània*, en organitzar els dos festivals Samper a Palma de Mallorca i a Sóller, en els quals cooperà la distingida cantatriu Mercè Plantada, ofereix una bella ocasió al poble mallorquí d'homenatjar el fill il·lustre.

—Es el que més m'emocionà—ens deia sorprès, dies passats, en comentar-ho—. Jo em creia completament oblidat pels meus i ara m'he pogut convèncer que, en esperit, mai m'han abandonat.

Ell, tanmateix, ha sabut ben agrair-ho, immortalitzant l'esperit de l'illa daurada en les seves obres musicals.

¿No seria possible—gosem a preguntar—, repetir aquella sessió en alguna de les sales de concerts de Barcelona? Ens sembla que prou és arribada l'hora de les rectificacions que al·ludíem en començar.»

N O T I C I A R I

CONCERTS

No podien tenir un major encert els directors de l'«Associació Bach» en organitzar els dos concerts que tingueren lloc el dia 5 a Ciutat i l'endemà a Sóller.

Aquests concerts que, podríem dir, foren d'homenatge a En Baltasar Samper, posaren de manifest com es recorda aquí l'obra del mestre i com se'n segueix amb interès la seva evolució.

Es per aixó que la sala del C. O. C. es vegé plena d'una concurrència àvida de conèixer el fruit de treball d'un coterrani i desitjosa de testimoniar-li la seva admiració.

El programa era el mateix per ambdós concerts i totes les obres que l'integraven eren, naturalment, d'En Samper. Aquesta mena de programes, a base d'un sol compositor, representen un escull per la massa d'oients, perquè se'ls obliga a un esforç major d'atenció, donada la relativa semblança d'estil de les obres. Creim que es pot evitar fent-los un xic més curts, amb la qual cosa resta més en valor la música executada. Malgrat això, l'auditori es mostrà sempre interessat en les peces que li eren donades i en foren prova els aplaudiments, sincers i càlids, amb què premiava llur execució i en demanava la repetició d'algunes.

La liederista senyora Mercè Plantada, acompanyada al piano pel propi autor, desgranà, amb la seva veu apassionada i bona escola de cant, un conjunt de cançons, escrites, segons ens semblà, a molts anys de diferència.

Tota l'obra d'En Samper porta un segell senyorivol i delicat ben personal. La melodia de les cançons flueix fàcil i lliure de traves, sense caure mai en vulgaritats, i té una certa ingenuïtat semblant a la del cant popular, ben allunyada, però, de tota reminiscència folklòrica. Un cant popular segle XX, diríem, si el poble tingués encara el bon gust innat d'altre temps.

La línia melòdica, clara i ben definida, es recolza sobre una ben treballada harmonització, sovint alada i escrita sempre dintre les orientacions musicals modernes, sense, però, cap preocupació de modernisme. Samper, fill d'una terra de cel pur, escriu amb claredat, tal com el seu sentiment li dicta, i per això, vertader artista, la seva ciència no ofega mai el seu art.

En les cançons que semblaven d'una primera època abunden les harmonitzacions arpegiades. En volem citar una, entre aquestes, la *Cançó de la Sirena*, d'una bellesa i finor extraordinàries.

Esmentarem també *Scherzo*, una petita facècia de bona humor, i el deliciós *Cirerer florit*, on l'humorisme contrasta tan bellament amb la melangia.

Més recents, probablement, i de més volada són els tríptics executats a la darrera part. L'obra del compositor entra ja en la seva maduresa i esdevé profunda, sense perdre les qualitats de frescor i fluidesa que caracteritzen ja la seva obra anterior. En són prova les *Cançons franciscanes*, i, en particular, la darrera, d'una senzillesa que s'adiu plenament amb l'objecte que l'inspirà.

Pel nostre gust, assenyalaríem, encara, com a millors, el primer *Sonet de Shakespeare*, d'una melodia punyent, sobre un fons sever d'acords que dona calfreds d'emoció, i *L'amor de les tres germanes*, que ens impressionà pregonament i que voldríem tornar a sentir per copsar-ne tots els seus matisos. Caldrà tenir en compte aquests «lieder» sempre que es parli de l'aportació insular a la música catalana.

Ens resta a parlar de les dues obres pianístiques que ens donà a la segona part. La primera, unes *Variacions sobre un tema original*, tallades en forma ben clàssica, però habillades amb ropatge nou. Es una obra de gran riquesa de ritmes i varietat de colors que va prenent volada a mida que es descapdella; són precisament les darreres variacions les que desvetllen major interès. Aquesta gradació ascendent de la composició la priva de caure en la monotonia que aquesta forma musical revesteix de vegades.

I, per fi, constatem l'èxit rotund de les *Danses mallorquines*, estrenades en aquests concerts. Ens diu l'autor en el programa que es tracta del *Scherzo* d'una *Suite* per orquestra. El nostre desig seria, doncs, oir la composició en el lloc que li correspon, però àdhuc aïllada feu esclatar a tot el públic, entès i no entès, en una ovació unànime. I és que els uns hi saberen veure la traça de l'autor en mantenir aquella vivacitat de tota l'obra amb uns episodis tan simples i un desenrotllament tan senzill; i els altres, per la mateixa raó, sentiren arribar a llur cor el batec d'aquelles tonades, collides nues d'entre el poble i ennoblides, aristocratitzades a les mans del mestre.

Mallorca tenia un deute amb un dels seus fills músics que l'honoren i l'ha pagat a En Baltasar Samper amb aquests concerts. N'hi queda, encara, un altre amb altre fill eminent. Volem anomenar N'Antoni Noguera. I volem esperar que els concerts en homenatge seu seran també una realitat.

* * *

L'«Associació de Cultura Musical» ha clos la seva tanda de concerts amb els dos que els dies 16 i 18 ha donat el «Trio de Barcelona», compost pels senyors Ricard Vives (piano), Marian Perelló (violí) i J. P. Marés (violoncel).

Els noms d'aquests artistes i els quinze anys de vida que porta ja el «Trio» són garantia d'una interpretació seriosa de les obres i d'una execució correcta. Feia temps que no havíem sentit aquesta agrupació i hem trobat que, sense superar-se, continua mantenint-se a un nivell ben digne. Individualment, cal esmentar el piano, que ha arribat, a força de modèstia, a una compenetració molt notable i poc freqüent amb els altres instruments.

Ens donaren de Beethoven el *Trio en do menor, op. 1 n.º 3*, de factura encara mozartiana,—i que no es vulgui entendre això en sentit pejoratiu, ara que tant es parla de «música pura»!—però on s'endevina ja la mà del geni futur, i el *Trio en re, op. 70 n.º 1*, de ben entrada la seva segona manera. Aquest *Trio*, dedicat a Maria d'Erdödy, conté un *Largo* meravellós que fou dit amb una gran exquisidesa.

Schubert, el centenari de la mort del qual s'escau enguany, estigué representat en els programes amb el *Trio en si bemoll, op. 99*. És una de les obres en què més acusades es revelen les característiques del compositor: melodia rica, espontaneïtat, sensibilitat delicadíssima (recordi's aquell inefable *Andante*) i també un excés de desenrotllament (últim temps, *Allegro vivace*) que allarga, deixata les idees musicals. Són les mateixes qualitats i defectes que trobarem en la *Simfonia inacabada*, el segon temps de la qual té una sorprenent relació amb el segon del *Trio*.

Ens feu sentir, encara, el «Trio de Barcelona» un *Trio en re*, de Turina,

interessant a estones, i altres obres menors de Collet, Perelló, Granados, Saint Saëns i Bretón. A notar l'encertada execució de l'*Intermezzo* de «*Goyescas*», de Granados, que merescué els honors d'ésser repetit.

En resum, un bon final de curs.—E. P.

L'EXPOSICIÓ DE LES OBRES D'EN BLANES VIALE

El més alt esdeveniment pictòric que hem de registrar dins el curs del Juny és el de l'Exposició — al Saló de «La Veda» — d'una bona i notable col·lecció d'obres d'En Pere Blanes Viale, el malaguanyat pintor de mallorquí llinatge que al morir en la seva pàtria ja posseïa l'arma gloriosa de les grans conquestes.

Conexiem alguna de les seves obres, just per la falsa forma gràfica, i al no deixar-nos aconhortats, desitjàrem veure l'obra de l'artista, així com l'hem poguda contemplar, amb visió directa i al través de l'evolució obrada dins els diferents plans en què desenrotllà el seu talent artístic.

Avui podem dir que hem vist les exquisideses de la seva espiritualitat, ja dins las grans convergències parisines, ja entre la placidesa de la nostra roqueta i, sobretot, l'hem admirat dins l'ambient del seu Uruguay, que és on intensivament arplegà sobre les teles les fortes sensacions de la seva ànima.

No tenim l'espai necessari per assenyalar els contrastos i preferències que l'exposició ofereix, però no podem passar sense aplaudir fort i sincerament l'expressió de certes obres que mostren l'èxit del color que encativa i emociona per lo febosament que ha estat sentit dins el paratge típic de la pàtria. La policroma fantasia del carrer de Mercedes—Uruguay—; els raïms negats per la llum solar, o l'esponerós ramell de taronges brillants com l'or: l'entonació exquisida de «L'Aguila mora» i l'efecte meravellós de «L'Ombú» en la nit tranquila són tot belles imatges que es graven en la memòria.

Dins un altre orde de temes preferits hi ha la gran escena del mercat de cavalls—tota vida i típic caràcter—i lo mateix podem dir de la majestuosa impressió de la «Catarata de Iguazú», que ens sembla explosió del magnífic efecte del quadre petit del mateix lloc, fet al morir un dia esplèndid.

Tot són obres plenes de dificultats, que el talent de l'artista pot resoldre plenament. No hi ha dubte que es pot fer alta qualificació de molts d'encerts dels bocets ampliat del quadre de «La Jura de la Constitución» pintat per al palau legislatiu de Montevideo, però els mateixos elogis es podran fer sempre del de la «Cova grisa», de l'abocetament n.º 31 del catàleg, i d'unes quantes notes d'encantadora i admirable impressió.

En conjunt, les obres presentades són del major respecte. Al conviure aquests passat dies entre aquestes teles, que tan amorosament foren creades, sentíem la fredor i la tristesa de no poder veure el mestre Pere Blanes, i ésser ell mateix qui ens parlàs de les altres aspiracions artístiques que tenia i que es tallaren juntament que amb el fil de la vida seva... — J.

EXPOSICIÓ PERMANENT D'OBRES D'ART I ANTIGUETATS

Al carrer de Pelaires ha obert al públic una Sala d'Exposició Permanent d'Obres d'Art i Antiguitats, la Sra. Margarida Mateu, ja coneguda dels afeccionats a l'Art modern i retrospectiu, la qual donant una prova més de son bon gust, ens facilita, mitjançant son nou establiment, la coneixença dels nostres artistes i dels que són hostes de l'Illa.

La nova Sala d'Exposicions ha estat decorada amb senzillesa i gust.

Sobre les caixes i mobles antics els quadres dels expositors són com les finestres obertes a la llum dels nostres paisatges. Els directors de la decoració d'aquesta nova i amant Sala d'Exposicions han estat els pintors Francesc Bernareggi i Bartomeu Ferrà que, una volta més, amb aquesta obra, han volgut orientar el sentit artístic del públic.

Els primers artistes que han exposat a la nova Sala ses obres pictòriques són:

En Cristòfor Pizà, de Sóller, degà dels nostres pintors, amb tres paisatges i un bodegó, que mostren la tècnica i la voluntat jove d'un esperit robust i ben orientat.

En Bartomeu Ferrà, amb tres paisatges ben personals, d'una greu melancònia poetitzada, amarats de suavitat.

En Joan Antoni Fuster i Valiente, amb dos paisatges diluïts i ben estilitzats, d'una fina gama de tons ben concebuts i resolts amb gran delicadesa.

N'Antoni Gelabert, amb un paisatge ben carecterístic i resolt amb aquella simplicitat que sols ell sap imprimir a les seves obres.

En Marià Montesinos, amb un paisatge i un dibuix de Deyà, realitzats amb valentia i tècnica.

I, finalment, En Francesc Bernareggi, amb dos dibuixos colorejats a la pasta que són un prodigi de delicadeses.

LA FINESTRA DE CARLES V.

Llegim astorats que està a punt de sortir—si no ha sortit ja—de Mallorca la finestra dita de Carles V, que un temps hi havia a la façana d'una de les cases del carrer de Zavellà.

El nostre Ajuntament, fa alguns anys, es preocupà de l'esmentada finestra, encaminant la seva acció a que fos col·locada a un altre punt visible de la Ciutat, i sembla que aquelles gestions no donaren els resultats que en tals casos haurien sempre de donar. Avui el perill assenyalat hauria servir d'estímul a les nostres corporacions oficials, a les quals demanam, amb tota la força que el nostre prec pugui tenir, que es preocupin dels rumors que corren i hi posin remei, adquirint si és precís aquesta finestra, bella joia arquitectònica del nostre passat que seria imperdonable deixar fugir, i que fugirà, segurament, si ens preocupam tan poc, com fins ara, dels nostres tresors artístics.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

Redacció i Administració:

Carrer de *Palacio*, 91. — Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes. — Trimestre, 3 ptes. — Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER. — SANT FRANCESC, 2 I 4. — PALMA DE MALLORCA